

Duchovní kosmos

Jan Dostal

Pohled na zářící hvězdné nebe - pokud má člověk dnes tu šťastnou příležitost, aby je spatřil tak, jak je to možné na horách nebo ve volné přírodě - může v dnešním člověku vyvolat zcela protichůdné pocity: od úžasu nad majestátem vesmíru a krásou hvězdného světa až po úzkostnou otázku: co znamená toto věčné mlčení nekonečných světů, které nás obklopuje, jaký mají smysl myriády plynových koulí a mrtvých těles, které vznikly podle astronomů jakýmsi "velkým třeskem", aby se nakonec opět do sebe zhroutily v tepelné smrti? Co jsem já, nepatrné zrnko v nekonečných dálavách? Jaké je moje místo v nich? Na jedné straně pocity obdivu, inspirující citlivé duše básníků a umělců, na druhé straně pocity prázdnoty a odcizení ze světa, který nedává žádnou odpověď na problémy vnitřního života člověka.

Rudolf Steiner vyjádřil kdysi tuto základní situaci dnešního člověka průpovědí, kterou věnoval Marii Steinerové:

"Sterne sprachen einst zu Menschen,
ihr Verstummen ist Weltenschicksal;
des Verstummens Wahrnehmung kann Leid sein des Erdenmenschen.
In der stummen Stille aber reift,
was Menschen sprechen zu Sternen;
ihres Sprechens Wahrnehmung
kann Kraft werden des Geistesmenschen.

" Hvězdy hovořily kdysi k lidem, jejich oněmění je světovým osudem; vnímání jejich oněmění může být bolestí pro pozemského člověka. V němém tichu ale zraje, co mluví lidé ke hvězdám; vnímání jejich mluvy může se silou stát duchovního člověka.

Ano, hvězdy kdysi hovořily k lidem a člověk slyšel jejich mluvu a rozuměl jí. Hvězdný svět mu nebyl ničím cizím, neboť se s ním cítil bytostně spojen. Zážitek tohoto spojení nedovedl vyjádřit jinak než imaginacemi, obrazy mýtů, v nichž žila sytější skutečnost než v abstraktních představách a teoriích, které si později - po oněmění této mluvy - o vesmíru vytvářel.

Bohové starých Indů, Babyloňanů, Keltů a Slovanů oživující a zbylostňující přírodu a vesmír, nebyly výsledkem spekulací, nebo výplodem fantazie, ale výrazem zážitků, které člověk měl, když se svým vědomím spojoval s okolním světem. Obrazy jimiž tyto zážitky vyjadřoval, jsou sice podle oblastí a kultur různé, ale jejich zdroj je týž: intimní vztah člověka se světem, od něhož se necítil ještě tak oddělen, jako je tomu dnes. Zeus, Démétér, Poseidón, Apollón, Afrodíté, Pallas Athéna, Árés byly pro starého Řeka skutečné duchové bytosti, jejichž působení prožíval v sobě i kolem sebe ve sluncem prozářené atmosféře své země.

Slunce, Měsíc a hvězdy nebyly pro naše slovanské předky pouhými tělesy, ale nebeskou rodinou, k níž patřil a do níž se vracel, když odcházel z pozemského života. Příroda kolem něho: hory, řeky, stromy, oblaka, větry, oheň, nebyly pouhými přírodními úkazy, projevy přírodních sil, nýbrž projevem množství bytostí, které přírodu oživují a působí v ní i morálně, tj. přátelsky nebo nepřátelsky k člověku.

Člověk Starého zákona uctíval sice Hospodina jako jediného Boha, zároveň však věděl, že mezi ním a hospodinem není žádná propast, ale množství bytostí, které ho s ním spojují: andělé, archandělé, cherubíni, serafíni; některé archanděly rozlišoval dokonce i jménem - Michael, Gabriel, Rafael, Uriel. Šlo vlastně do jisté míry o tytéž bytosti, které "pohané" znali jako bohy, v tomto případě však spíše chápané jako řády, hierarchie. Vědomí o nich se pak zvláště výrazně zachovávalo v židovské esoterice - kabbale.

Nejinak je tomu v nejstarší křesťanské tradici, kde se andělské bytosti objevují nejen v evangeliích, ale i v epištolách, zejména Pavlových, a to v řadě jmen, jako trůny, kyriotetés, archai, exusiai, které svědčí o tom, že Pavel měl obsáhlé znalosti o hierarchiích a mluvil o nich s takovou samozřejmostí, že musel předpokládat podobné vědomosti i u svých posluchačů a čtenářů.

Není proto divu, že plný výčet a popis hierarchických bytostí se zachoval u intimního žáka Pavlova - Dionysia Areopagity, který byl původně zasvěcencem eleusinských mystérií a spojoval proto v sobě staré mysterijní tradice s křesťanským impulsem. Jeho spisy se proto staly základem křesťanského učení o hierarchiích a inspirovaly jak theology, tak i umělce po celý středověk. Podle něho se andělský svět člení na tři velké sféry: první, druhou a třetí hierarchii, z nichž každá je opět trojnásobně odstupňovaná, takže mezi člověkem a božskou trojicí je celkem devět hierarchií, v nichž se božská trojice zrcadlí a skrze ně působí.

V nejvyšší, první hierarchii jsou to: *Serafíni, Cherubíni a Trůny*, které jsou obrazem Boha Otce.

V druhé hierarchii reprezentující Boha-Syna, jsou to: *Kyriotetés* (lat. *dominationes* - "panstva") *Dynameis* (lat. *virtutes* - "síly") *Exusiai* (lat. *potestates* - "mocnosti")

V nejnižší, třetí hierarchii pak: *Archai* (lat. *principatus* - "knížata") *Archangeloi* - "archangeli" *Angeloi* - "angeli"

TABUĽKA HIERARCHICKÝCH BYTOSTÍ

<i>Slovensky</i>	<i>grécky</i>	<i>latinsky</i>	<i>hebrejsky</i>	<i>opisne</i>
SERAFOVIA		SERAPHINI	SERAFIM	DUCHOVIA LÁSKY
CHERUBOVIA		CHERUBINI	CHERUBIM	DUCHOVIA HARMÓNIE
TRÓNY		TRONI	ARALIM	DUCHOVIA VÔLE
PANSTVÁ	KYRIOTETES	DOMINATIONES	HAŠMALIM	DUCHOVIA MÚDROSTI
SILY	DYNAMEIS	VIRTUTES	MALACHIM	DUCHOVIA POHYBU
MOCNOSTI	EXOUSIAI	POTESTATES	ELOHIM	DUCHOVIA FORMY
PRAPOČIATKY	ARCHAI	PRINCIPATUS		DUCHOVIA ČASU
ARCHANJELI	ARCHANGELOI	ARCHANGELI		DUCHOVIA NÁRODOV
ANJELI	ANGELOI	ANGELI		STRÁŽNI DUCHOVIA ĽUDÍ

V nich se projevuje Duch Svätý, osvčující a vedoucí člověka. Jména těchto hierarchických bytostí jsou pak vzývána jak ve východním, ortodoxním kultu, tak i v západní římsko-katolické mši. Učení o hierarchiích prohloubil myšlenkově zvláště Tomáš Akvinský, zvaný Doctor Angelicus, protože jeho současníci cítili, že Tomáš svým čistým, moudrostí naplněným životem dosáhl sjednocení své bytosti s bytostí anděla, který ho v jeho zřívém myšlení inspiroval. To prožíval středověký člověk ještě jako realitu, nikoli jako pouhou představu vlastní fantazie. Zdůrazňoval to ze svého zření i Dante v 28. zpěvu Božské komedie, v němž se odvolává na svědectví

Dionysia Areopagity: "že takovou pravdu na zemi vám člověk zvěstoval, se nedivte, vždyť jemu odhalil ji někdo, jenž ji zřel i s mnohou jinou pravdou těchto výšin".

Vědomí o duchovnosti přírody a vesmíru se udržovalo v esoterii rosikrucianů: jejich alchymistické pokusy neměly v podstatě jiný cíl, než ukázat cestu, jak k němu dospět. To bylo jejich "čtení v knize přírody" a "hledání kamene mudrců", jak jsme o tom hovořili v poslední přednášce. Vývoj přírodovědného myšlení v novověku, jimž se člověk plně oddělil od spojení s duchovým světem a postavil na vlastní nohy, zatlačil představy o andělech a jiných duchových bytostech do říše dětských pohádek a nehistorických legend. Ba ani novodobá theologie si neví s učením o andělech v podstatě rady a odsouvá je do kategorie překonaných představ. Pouze někteří básníci a umělci, kteří čerpají své inspirace z tradic nebo z vnitřních prožitků, zachovávají alespoň citové spojení s bytostmi, jež přesahují obyčejné lidské vědomí. V některých případech tu přitom nejde o pouhé obrazy a metafory, nýbrž o reálně osobní zážitky citlivých duší, jak lze tušit např. z některých básní Rainera Maria Rilkeho nebo Christiana Morgensterna.

Vědomí dnešního člověka je sice otupeno materialistickou civilizací, jež cele ovládla jeho myšlení, ale na druhé straně právě v důsledku toho, jak člověk proniká stále hlouběji do tajemství hmoty a odhaluje v mikrokosmu i makrokosmu působení vyšší inteligence než je lidská, vynořují se před ním znepokojivé otázky: jsem opravdu jedinou inteligentní bytostí ve vesmíru? Je stupeň vědomí, jehož dosáhl ve svém vývoji člověk, vrcholem možností? Jestliže zjišťuje, že jsou tři kategorie bytí - minerální, rostlinné, zvířecí - pod ním, končí tato stupnice člověkem nebo je možné předpokládat či tušit další vrstvy bytí nad ním, které zasahují do jeho života i osudu "seshora", stejně jako jej pronikají přírodní říše zezdola? Jestliže si člověk v opravdovém úsilí o sebepoznání uvědomí, že není pouze bytostí tělesnou s nějakými vitálními a psychickými funkcemi, ale především bytostí duševní a duchovní, která je ve své fyzické schráně pouze na čas svého pozemského života inkarnována, pak si musí dát na poslední otázku jednoznačně kladnou odpověď. Nebude ji ovšem hledat pouze v náboženské tradici, i když je možno z této oblasti stále ještě čerpat inspirace, a ještě méně ji bude hledat ve spekulacích materialistické vědy, která při svém pátrání po mimolidské inteligenci je schopna vytvářet v jakési novodobé mythologii - pouze groteskní postavy "mimozemšťanů", jimiž se to hemží v četných sci-fi románech. Cestou poznání vnitřní podstaty kosmu, přiměřenou vědomí dnešního člověka, tj. bez extází, mediálních experimentů či halucinogenních pomůcek, je duchovní věda, která vychází z člověka, z jeho vědomé a bdělé práce na sobě samém, k pravému sebepoznání, v němž je vlastně i klíč k poznání okolního světa. Duchovní věda neočekává, že její poznatky budou přijímány slepou vírou jako dogmata - stačí je pouze bez předpojatosti nechat na sebe působit, zkusit s nimi žít a sám o ně usilovat. Zkušenost R. Steinera, tvůrce duchovní vědy, ukazuje, že takto docílené poznání, pokud je očištěno od všech zkreslujících subjektivních prvků, se nezastavuje pouze u obecných charakteristik a abstraktních pojmů, nýbrž je zcela konkrétní.

V této udivující konkrétnosti prohlubuje R. Steiner nejen tradiční učení o hierarchiích a elementárních bytostech, nýbrž podává obraz přírody s jejími říšemi, obraz země, planet a vesmíru v jeho pravé duchovní podobě, která je člověku poznatelná právě proto, že je stejné podstaty, že z tohoto duchovního kosmu sám pochází a jej v sobě nosí. Protože anthroposofie není nějakým uzavřeným náboženským nebo filozofickým systémem, ale cestou poznání, kterou může na sobě vyzkoušet i příslušník jiných myšlenkových směrů, pokud chce na sobě opravdivě pracovat, přináší kromě poznatků, na této cestě získaných, i praktické návody, jak po

této cestě jít, jak rozšířit své vědomí a tlumočené poznatky si ověřit. Ve vztahu k poznání přírody vedou tyto návody k soustředění na konkrétní přírodní jevy, jako např. modrá obloha, zeleň rostlinstva, bělost zasněžené plochy, kovy, krystaly, rostliny, zvířecí zvuky atd., a to tím způsobem, že necháme na sebe tyto jevy působit tak, až zmizí smyslový dojem a objeví se morální zážitek, který sám o sobě se v přírodě nejeví, ale je v její duchovní podstatě. Tímto způsobem je možno postupně pronikat do tajemství přírody a vesmíru. Prvním velkým poznatkem, jež je možno na této cestě učinit, je něco, co je vlastně prastarou, dnes již zapomenutou zkušeností lidstva:

CELKOVÝ PŘEHLED

	<i>Člověk</i>	<i>zvíře</i>	<i>rostlina</i>	<i>minerál</i>
VYŠŠÍ DEVACHAN				JÁ
NIŽŠÍ DEVACHAN			JÁ	AT
ASTRÁLNÍ SVĚT		JÁ	AT	ET
FYZICKÝ SVĚT	JÁ, AT, ET, FT	AT, ET, FT	ET, FT	FT

Svět, jak se jeví pouze našim smyslům a rozumu na nich závislým, je máyá, velkou iluzí, danou současným stupněm našeho vědomí - iluzí, která jako Isidin závoj zastírá pravou skutečnost - vnitřní prostor světa (Weltinnenraum), jak to nazval R. M. Rilke. A tento vnitřní prostor není prázdný, tato skutečnost je bytostná: všechno, co nás obklopuje jako pozemská hmota, hory, řeky, moře, oblaka, hvězdy, není v pravé podstatě tonic jiného než bytosti na nejrůznějších stupních vědomí. To, co se jeví přírodovědcům jako abstraktní přírodní zákony a přírodní síly, jsou ve skutečnosti projevy konkrétních bytostí různých řádů, vytvářených a řízených vyššími hierarchiemi. To je to, co prožíval ve svém jasnozřivém snu v Beth-El starozákonní Jakub jako nebeský žebřík, po němž vystupují a sestupují andělé a podávají si zlatá vědra. V jeho imaginaci se odráží skutečnost, že náš vesmír není ničím jiným než vesmírem bytostí.

Podívejme se nyní z tohoto hlediska na tři přírodní říše, k nimž patří svou tělesností i člověk jako říše čtvrtá. Na první pohled se mezi nimi projevují stupňové rozdíly, které nejsou ničím jiným než stupni vědomí. Již v jedné z předchozích přednášek se hovořilo o bytostných člancích člověka:

fyzické tělo - s celou jeho složitou organizací kostí, svalů, krevního oběhu, dýchání, orgánů a pod;

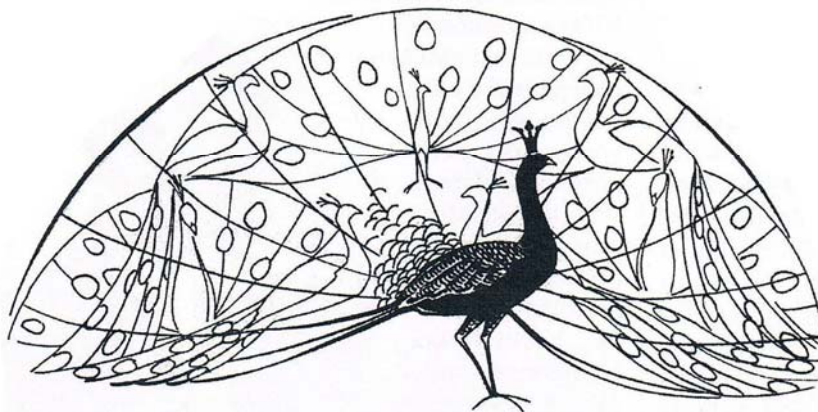
étherné (životní) tělo - nadsmyslový organismus, jenž oživuje fyzické tělo, dává mu růst, rozmnožovat se a je v podstatě za všemi jeho organickými procesy;

astrální (duševní) tělo, které je nositelem pudů, žádostí, instinktů, sympatií, antipatií a dalších duševních hnutí;

já - vlastní duchovní článek člověka, představující střed jeho bytosti, jeho individualitu.

Čím se vlastně člověk liší od ostatních přírodních bytostí a říší? Především tím, že všechny čtyři jeho bytostné články jsou navzájem spojeny ve fyzickém světě. Jeho individualita je imanentní. To mu dává nejen jeho odlišnou vzpřímenou postavu, nýbrž i bdělé vědomí se schopností individuálního myšlení, cítění a chtění, jimiž se projevuje a vyvíjí ve fyzickém světě. Také bytosti ostatních přírodních říší mají

všechny uvedené články, liší se však od člověka tím, že pouze některé jsou spojeny na fyzické úrovni, zatímco ostatní jsou mimo ni a působí vlastně zvenčí. Jejich individualita je transcendentní. U zvířat jsou ve fyzickém světě spojeny pouze tři články – fyzické tělo, étherné tělo a astrální tělo – zatímco jejich já - nikoli individuální, ale skupinové - žije odděleně v astrálním světě. To se odráží ve vědomí zvířete, které je spíše snové, instinktivní, pudové. Určitá nevědomá moudrost, která se projevuje v chování zvířete, vychází právě z jeho skupinové duše, která působí na jednotlivá zvířata svého druhu z nadmyslového světa. Zvířecí jedinci se mají k tomuto skupinovému já jako jednotlivé prsty na téže ruce. Pojem orla, jelena, lva, ovce, vlka, o něž vedli ve středověku pře scholastici, není vlastně ničím jiným, než naším myšlenkovým odrazem nadmyslové reality - skupinového já příslušného druhu. V tom měli realisté, kteří si ještě zachovali něco ze starého vědomí, pravdu, zatímco nominalisté, kteří v těchto pojmech spatřovali jen výtvořky našeho myšlení, byli od nadmyslového vnímání již zcela odděleni a předznamenávali tak další vývoj vědomí.

**PÁVÍ KRÁĽ. ROZPRÁVKOVÉ OBRAZY
ZVIERACÍCH KRÁĽOV SÚ VLASTNE IMAGINATÍVNE
OBRAZY SKUPINOVÉHO JA ZVIERAT,
DUCHOVNEJ BYTOSTI, KTORÁ RIADI
JEDNOTLIVCOV SVOJHO DRUHU.**

Staré pravdy se však udržovaly díky některým duchovním bratrstvům, např. v pohádkách. Obraz zvířecího krále, např. hadího, jeleního a pod., je vlastně imaginativním odrazem skupinového já, jež řídí jedince svého druhu; hrdina, který rozumí řeči zvířat, je člověk, jenž je schopen proniknout svým vědomím do astrálního světa a komunikovat se skupinovými dušemi zvířat, které se tu projevují jako inteligentní bytosti. S touto skutečností souvisejí i totemová zvířata některých přírodních kmenů, např. u Indiánů; nebo obrazy bohů se zvířecími hlavami, např. ve starém Egyptě. Všechny podobné kulturní jevy svědčí o této staré duchovní zkušenosti lidstva, dnes již ztracené a proto nechápané. Jak je to v tomto směru s rostlinami?

Rostlina jako živá bytost má ve fyzickém světě pouze fyzické a étherné tělo, kdežto astrální tělo a já působí na rostlinu zvenčí - astrální tělo z astrálního světa a skupinové já z nižší sféry duchového světa (tzv. nižší devachan). Toto seskupení

bytotných článků rostliny má za následek, že rostlina žije na zemi ve vědomí spánku. Má rovněž pocity, ale ty jsou mimo viditelnou rostlinu, v astrální atmosféře země. (Spící člověk má rovněž odděleno AT a já od ET a FT.) Jak dosvědčují záznamy etnografů, ještě naši předkové věděli, že rostlina cítí bolest, je-li vytržena se země i s kořeny (asi jako když se vytrhne vlas z hlavy) - naproti tomu trhání, sekání a odřezávání je spojeno spíše s příjemnými pocity (asi jako při stříhání vlasů). Rašení rostlin na jaře je pro jejich astrální bytost usínáním, vadnutí na podzim naopak probouzením. Pronikne-li něco z vnější astrality do rostliny, stává se jedovatou. To jsou alespoň některé základní rysy rostlinného světa ve vztahu k jeho bytotným článkům.

Konečně minerály mají ve fyzickém světě pouze fyzické tělo - proto se nám jeví jako něco neživého, jako součást anorganické přírody. Všechny vyšší články minerálu jsou mimo jeho smyslově viditelnou podobu a obklopují ji jako aura: étherné tělo v astrálním světě - tam je možno pozorovat jejich život, růst a vývoj, např. u krystalů; astrální tělo je v nižší duchovní sféře - tam má minerální svět své pocity: např. pocit slasti při roztloukání kamene nebo při rozpouštění soli ve vodě, zatímco tuhnutí, krystalizace (krystalů, zemské kůry, ledu) je provázeno pocitem bolesti. - I minerální říše má svá skupinová já, která žijí ve vyšším devachanu, odkud vyzařují k zemi z různých směrů - odtud různé modifikace minerálních substancí.

Dokončenie v budúcom čísle

Dokončenie zo Sophie 17

Ve viditelné přírodě však působí ještě jiné bytosti, které souvisejí s tím, co ve staré přírodě bylo nazýváno elementy: země, voda, vzduch, oheň (teplo). Dnes se již na tento aspekt fyzického světa neklade takový důraz a mluví se nanejvýše o skupenstvích: pevném, tekutém a plynném, přičemž teple se nepřikládá substanciální význam, neboť se považuje jen za vlastnost těles nebo bytostí. V esoterním nazírání však nešlo o pouhé fyzikální nebo chemické vlastnosti, nýbrž o řády elementárních bytostí, jejichž vnějším projevem jsou příslušné elementy a které vnímal ještě pravý alchymista při svých experimentech a užíval při svých magických praktikách. Právě z tohoto nadsmyslového hlediska má rozlišování elementů dodnes své oprávnění. Jsou vlastně bytotnou podstatou toho, co se dnes nazývá abstraktně přírodní síly.

Podle R. Steinera jsou tyto elementární bytosti jakýmsi obrácenými zvířaty, která mají svou vnější schránku v astrálním světě, ale své vědomí ve fyzickém světě, a to podle elementů: v zemském elementu gnómové (R. Steiner tu používá tradičních názvů), ve vodním undiny, ve vzdušném sylfy, v tepelném salamandři. Všechna hmota, která nás obklopuje, je projevem vědomí těchto bytostí. Dohromady tvoří to, co je možno nazvat étherným tělem země. R. Steiner mluví o nich v řadě přednáškových cyklů, nejpodrobněji v "Člověk jako souzvuk tvořícího světového Slova", (Dornach, 1923); spolu s nimi o vyšších hierarchiích především v cyklech: "Duchovní hierarchie a jejich odzrcadlení ve fyzickém světě", (Düsseldorf, 1909) a "Duchovní bytosti v nebeských tělesech a přírodních říších", (Helsinky, 1912). Na tomto místě můžeme na jejich základě podat jen zcela stručnou charakteristiku.

První, pevně formované bytosti ("gnómové") působí ve všem zemském, zejména v průsvitných kamenech, rudách a kovech. Souvisejí se silami tíže, magnetismu a uchovávají pevnou strukturu země. U rostlin působí v kořenech a dávají rostlině směr růstu vzhůru; u zvířat a lidí v soustavě kostí. Pro jejich vědomí je příznačná bdělá inteligence - odtud obrazy moudrých či chytrých trpaslíků v mythech a pohádkách -

představy, které nejsou projevem básnické fantazie, ale původního jasnozření. - K jejich vnímání lze dospět, necháme-li na sebe působit to, co se děje v kořenech rostlin anebo jako tepelné difference v jeskyních a dolech - až místo dojmů se vynoří příslušný morální pocit.

Druhou třídu elementárních bytostí můžeme poznat, necháme-li na sebe působit podobným způsobem dojem deště, mrholení, stoupající mlhy nebo ve stoupající jemné vodní tříšti a páry u vodopádu nebo splavu - opět až k příslušnému morálnímu zážitku. Mají snové vědomí a jsou proměnlivé jako oblaka. V rostlinách působí jako síly, které je vytažují vzhůru ze země, jako prašná mlha kolem prvních výhonků na jaře, při vývoji listů. U člověka souvisejí s látkovou výměnou.

Ke třetí kategorii lze proniknout soustředěnou imaginací na čistý vzduch, prozářený světlem a teplem - probleskující jím ve svém spícím vědomí jako malé meteory. Rostlinám přinášejí světlo a dovádějí je ke květu. Jako v gnómech a undinách se projevují síly centrifugální (antipatie), v sylfách naopak centripetální - mohli bychom říci síly sympatie a lásky, zvláště k ptactvu, které obklopují v letu - v záchvěvech vzduchu se na okamžik probouzejí k sebevědomí. U člověka souvisejí s rytmickou soustavou.

Konečně poslední řád elementárních bytostí se projevuje jako nositel tepla a jeho proměny z neživého v živé. V teple máme vůbec element, který je na pomezí fyzické a nadsmyslové skutečnosti - to si můžeme ověřit, když prožíváme nejen tělesné, nýbrž i duševní teplo, např. při vřelých citech sympatie, lásky, nadšení a pod. K zážitku bytosti tepla lze dospět soustředěním na semena, zárodky, plody, v nichž se objevují jako malé plaménky (viz cvičení, doporučované ve "O poznávání vyšších světů"). O zážitku "salamandrů" vypravuje např. Benvenuto Cellini ve svém životopise. Ve zvířecí říši souvisejí s hmyzem, zejména s motýly, včelami, a pod. - při jejich přelétání z květu na květ a opylování tvoří jejich auru, která vyzařuje do kosmu a přitahuje duše k inkarnaci. U člověka jde o souvislost s organizací hlavy - v jejich sféře jsou myšlenky viditelné jako imaginace. Kromě těchto takřikajíc "normálních" elementárních bytostí působí v přírodě bytosti abnormální, z lidského hlediska "zlé" (i v pohádkách jsou zlí trpaslíci a zlé víly). Tak např. gnómové a undiny tohoto typu jsou za existencí rostlinných a zvířecích parazitů a vůbec za ničivými silami v přírodě (které však zároveň slouží pozitivnímu vývoji). Podobně abnormální bytosti vzduchu a tepla jsou tvůrci jedů v rostlinách a semenech - důsledek příliš hlubokého proniknutí tvořivých sil do rostliny (např. podle R. Steinera je "rulík rostlinou políbenou v květu sylfami" - ptákům vůbec neškodí).

**L'ULKOVEC ZLOMOCNÝ JE RASTLINOU POBOZKANOU
V KVĚTE SYLFAMI. ABNORMÁLNE BYTOSTI VZDUCHU
A TEPLA SÚ TVORCAMI JEDOV V RASTLINÁCH A SEMENÁCH.**

Jak už bylo výše řečeno, představují elementární bytosti nadsmyslovou bytostnou podstatu přírodních sil. Činnost těchto sil je řízena přírodními zákony, které nejsou rovněž ničím abstraktním. Jsou to vyšší bytosti, které působí v rytmu času - denním, měsíčním, ročním - a podle tohoto rytmického dění i podle prostorových vztahů řídí život elementárních bytostí. Ve svém souhrnu tvoří vlastně astrální tělo země, tak jako bytosti elementů jejich tělo étherné. Každou noc, když usínáme, noříme se svým astrálním tělem do sféry těchto bytostí času - "duchů oběhů", které působí uvnitř nás, jako myšlenky, city a volní impulsy v našem astrálním těle, jímž jsme s nimi stále spojeni. Na rozdíl od nich jsou elementární bytosti kolem nás, obklopují spícího člověka, je jim nevysvětlitelné, proč člověk zná tak málo sám sebe

a neví např. že svými myšlenkami se pohybuje v duchovním světě. Neustále vlastně člověka nabádají, aby se pozvedl svým vědomím do této sféry a opravdově poznal, kým vlastně je. Je to součást vesmírného Slova, které znělo k člověku již ve starých mystériích jako ono "Člověče poznej sebe sama!" - Slova, které vlastně souzní z nesčetných bytostí a z jehož souzvuku je člověk vytvořen.

Tolik tedy k bytostem, které působí v přírodních silách a v přírodních zákonech. Vraťme se však nyní k vlastním hierarchiím, k bytostem, které svým vědomím, svou inteligencí přesahují vědomí a inteligenci člověka. Nejbližší nad člověkem stojí bytosti třetí hierarchie - angeloí, archangeloí, archai v označení Dionysia Areopagity. Jsou to také bytosti, které ve své činnosti nejtěsněji souvisejí s vnitřním životem a osudy lidstva, národů, lidských skupin i jednotlivých lidí.

Na rozdíl od člověka, který je schopen jako bytost odpoutaná od duchovního světa vytvářet představy, které neodpovídají skutečnosti, tj. který je schopen lhát, mohou bytosti třetí hierarchie žít jen ve sféře pravdy - jen v této sféře mohou vnímat a něco prožívat. Z toho také vyplývá pro člověka cesta, jak se k nim může přiblížit - jen odpoutáním od všech čistě osobních zájmů, od všeho egoistického prožívání vnějšího světa, od čistě osobních sympatií a antipatií. Pravda je totiž nezávislá na naší libovůli, na našich osobních sklonech, a člověk, který se chce povznést na morální úroveň vyšších bytostí, musí překonávat sama sebe, přemáhat své sobectví činy lásky, jež prokazuje druhým. Přitom odhaluje jeden z velkých duchovních zákonů: takovými nesobeckými činy se člověk neochuzuje, nýbrž naopak stává se bohatším a plnějším. Je to zcela naopak než u džbánu, z něhož vyléváme tekutinu: láska vyléváním přibývá! Vycházíme-li takto ze sebe, začínáme cítit, že skrze nás žije vyšší duchovní bytost, než jsme my jako pozemští lidé se svými egoismy - bytost, která nás inspiruje a řídí, bytost, která nás vede od jedné inkarnace do druhé - náš anděl! To cítil např. již Sokrates, když říkal, že všechno dobré a pravdivé mu našeptává jeho "daimónion".

Všichni si jistě vzpomínáme na kýčovitý obrázek ze svého dětství: malé dítě přecházející po vratké látce přes potok a za ním velká, krásná postava Anděla s ochranným gestem rukou. Je to vyobrazení naivní, umělecky většinou pod úrovní, ale ve své podstatě přece jen pravdivé, a to až do některých detailů, jež pochytili mnozí slavní malíři: např. že anděl přichází k člověku, jakoby zezadu: člověk se musí otočit, tj. vyjít ze sebe, aby jej uzřel. To dosvědčují i evangelia, např. při tom když je Zachariášovi zvěstováno zrození Jana Křtitele nebo Marii zrození Ježíšovo. V obou případech je tento zážitek nejprve úlekem (viz Rainer Maria Rilke: "Anděl je strašný" - protože si při jeho zření až drtivě uvědomujeme svou nedostatečnost) - úlekem, který se však mění v radost a pokoru.

Dalším typickým motivem jsou křídla, často realisticky zobrazovaná jako u ptáků. Mají andělé opravdu křídla? Takovýto motiv musíme samozřejmě chápat jako imaginaci, jako obraz, jenž naznačuje, že jde o bytosti nepodléhající zemské tíži, jako ptáci, vznášející se volně ve vzduchu a ve světle. I člověk měl kdysi v tomto smyslu křídla - ztratil je pádem do hmoty fyzického těla, nyní je však může znovu získat ze své vůle, a to právě ve vědomém spojení se svým andělem. - Množství očí na křídlech andělů, jež pozorujeme zejména na některých východních ikonách, jsou znamením zřícího vědomí, které proniká do hlubších vrstev bytí jak v božském světě, tak i v člověku. Jde o poznání, které vychází ze sil lásky a je zároveň láskou, která provází člověka po celý život, ba od života k životu. Má-li pak člověk uchopit tuto skutečnost svým vědomím, je přirozené, že se musí "naladit na stejnou vlnu", neboť "stejně se poznává stejným". Nebo - abychom použili slov Blaise Pascala:

“Člověka a lidské věci musíme znát, abychom je milovali. Boha a božské věci musíme milovat, abychom je poznali.”

Se svým andělem se setkáváme každou noc, když spíme, když jsme svým odděleným astrálním tělem a svým já v duchovním světě. Jde pouze o to, povznést tuto skutečnost do spoluvědomí, to znamená: vnášet bdělý stav vědomí i do spánku, učinit spánek bdělým a dosáhnout tak pravé bdělosti pro duchovní podstatu světa (zatímco při denní “bdělosti” tuto podstatu prospíváme). Nejde tu o bdělost hlavy, ale o bdělost srdce, jež vnímá světlo a slyší tóny a slova, jež vycházejí z našeho génia (odtud zážitek hrajících a zpívajících andělů u středověkých malířů). S chrámem spánku nás spojují dvě brány: večerní při usínání a ranní při probouzení. To jsou také nejvhodnější místa pro meditace, v nichž se soustředíme na svého andělského génia: večer na nastávající setkání s ním, ráno na právě uskutečněné setkání a na inspirace, jež jsme mohli z něho čerpat pro nový den - s vědomím, že jen tehdy, až se plně spojím se svým géniem, budu teprve celým člověkem. Jako andělé vedou jednotlivé lidské bytosti a jejich osudy, patří do okruhu působnosti archandělů velká lidská společenství - obce, kmeny, národy. Jsou to bytosti s obsáhlejší vědomím než andělé, duchové národů, jimž vtiskují charakteristický svéráz, inspirují kulturu, řídí jejich osudy a spojují je společným jazykem, který je jakýmsi rouchem ducha národa.

Jako k andělům se přibližujeme v noci tím, jak za dne vyvíjíme produchovnělé myšlení, tak nás s archandělem národa podobně spojuje nebo naopak od něho odděluje to, co za dne mluvíme. To by nám mělo být připomínkou odpovědnosti za každé slovo, které pronášíme, zejména v dnešní době jeho úpadku a ztráty citu pro důstojnost řeči. Působnost ducha národa se projevuje často v jeho významných osobnostech - světcích, filosofech, básnících, charismatických vůdcích.

Jeho působení lze tušit ve zvláště vypjatých osudových situacích národa. Vzpomeňme si na listopadové dny, na neopakovatelnou náladu, která spojovala statisíce, shromážděné na Václavském náměstí nebo modlící se Otčenáš na Letenské pláni - přítomnost Ducha národa tu byla přímo hmatatelná. Avšak pozor! Národy mají i své demony, jejichž příznačným projevem je nesnášenlivý nacionalismus, výlučnost, nenávisťné emoce vůči jiným národům, národní egoismus. Takováto hnutí jsou překážkou normálního vývoje lidstva jako celku, proti duchu doby, zradou na pravém Duchu národa. Žádný národ nemůže žít jen sám v sobě a pro sebe, ale potřebuje jiné národy, aby v soužití s nimi vyrovnával své jednostrannosti, obohacoval své vědomí, svou kulturu. Je proto přirozené a v duchu doby na dnešním stupni vědomí lidstva, aby jednotlivé národy žili spolu ve větších společenstvích a hledaly spíše to, co je spojuje, než to, co je rozděluje. To žije též v intencích všech Duchů národů a osobností, které inspirují.

Výraz “duch doby”, jehož jsme tu použili, není nějakým abstraktním pojmem nebo obrazem, ale rovněž hierarchickou bytostí, a to řádu archai (počátků, prasil, knížat). Tyto prasy působí za velkými časovými rytmy a dějinnými epochami, inspirují velké kultury, jako byla indická, perská, egyptská a babylonská, řecká a římská, a to vždy vzhledem k vývoji lidstva jako celku. Jejich impulsy vedou jednotlivé národy k seskupování ve vyšší jednotky a celky tak, aby spolu Tapůsobily v zájmu vývoje celého lidstva. V tomto směru jsou vlastně archandělé národů jejich služebníky (archangeloi = poslové archeů). Jak jsme uvedli již výše, odráží se činnost třetí hierarchie v duševním životě lidstva. K zasahování do fyzicko- pozemských poměrů je třeba vyšších sil, které proudí ze sféry druhé hierarchie (exusiai, dynameis, kyriotetés).

Exusiai čili duchové formy dávají všem viditelným jevům našeho světa tvar. K tušení jejich sil můžeme dospět, jestliže se v meditaci soustředíme na tvary rostlin, zvířat a lidí, s vyloučením všeho ostatního, včetně látky, jež tento tvar vyplňuje. Naproti tomu dynamis - duchové pohybu, jsou za vším vývojem formy, za růstem rostlin, zvířat a lidí. Soustředěním na tuto dynamiku fyzického světa je možno se přiblížit k vnímání nebo tušení těchto sil. Kyriotetés - duchové moudrosti, propůjčují všem jevům a strukturám vnějšího světa jejich smysl, účel v rámci harmonického celku. Moudrost, kterou obdivujeme ve všech formách přírody, je otiskem jejich duchovních sil, k nimž můžeme proniknout, když se soustředíme na fyziognomii a gesta lidí, rostlin a zvířat a vystoupíme přitom až na druhý stupeň poznání - inspirace, jako vůbec u celé druhé hierarchie. Ještě nesnadnější je pochopit podstatu nejvyšší, první hierarchie (trůny, cherubíni, serafíni) - to je možné až na stupni intuice, kdy se vědomí poznávajícího subjektu celé spojí s poznávaným objektem. Podle R. Steinera jde o bytosti, které v bezprostředním spojení s božskou Trojicí stvořily bytí, substanci našeho světa. Jejich vnější život je vlastně světovým tvořením, jejich vnitřní život je tvořením bytostí, skrze než tak vysoká hierarchie prožívá sama sebe.

Podstatou tohoto tvoření je oběť - velký kosmický zákon všeho tvoření. Náš vesmír nevznikl nějakým mechanickým "velkým třeskem", jak soudí astronomové, ale v důsledku oběti božských bytostí. Byla to např. oběť trůnů - "duchů vůle", která stojí na počátku vývoje naší planetární soustavy: obětí části vlastní substance umožnily vznik onoho tepelného stavu, jež nazýváme "Starý saturn", spolu se zárodkem našeho fyzického těla - památku na tuto primární oběť neseme v sobě jako teplo vlastní krve. Podobně obětí kyriotetés vzniká plynný a světelný stav našeho světa ("Staré slunce") a člověku jsou vtištěny oživující síly étherného těla. Obětí dynamis se zhušťuje naše soustava v tekutý stav ("Starý měsíc") a člověk získává své astrální tělo. Konečně obětí exusiai (= starozákonní elohim) dostává náš svět svou pevnou formu a z duchovní substance této hierarchie člověk své já (elohim vdechují Adamovi duši, jak to znázorňuje Michelangelova freska v Sixtině). Podobně vznikly z vyšších hierarchií i všechny elementární bytosti a skupinová já přírodních říší, o nichž jsme hovořili výše:

- skupinová já minerálů - z trůnů;
- skupinová já rostlin - z kyriotetés;
- skupinová já zvířat - z dynamis;
- "Duchové oběhu" - ze serafínů a cherubínů;
- elementární bytosti tepla - z exusiai;
- elementární bytosti země - z archai;
- elementární bytosti vody - z archangeloi;
- elementární bytosti vzduchu - z angeloi.

Celý vesmír se zrodil z duchových bytostí a je jejich projevem. Obráťme se nyní na závěr k člověku. Z uvedeného nástinu vyplývá poznání, jak člověk souvisí všemi nitkami své bytosti s tímto hierarchickým světem. Jako celek je obrazem božské Trojice, která je nad všemi hierarchiemi a působí skrze ně: skrze trůny získává své fyzické tělo, kyriotetés vlévají do něho síly života, dynamis síly duševní, jeho já je darem exusiai, všechny bytosti třetí hierarchie ho vedou jako jednotlivého člověka, jako člena národa i celého lidstva. Možno říci: člověk v sobě nese síly všech božských hierarchií, je jako mikrokosmos zrcadlením duchovního makrokosmu. V

tom je jeho nekonečná hodnota, vědomí jeho božského původu nám dává tušit, co je vlastně člověk a zároveň i čím se má stát!

***SLÁVNI MALIARI (TU REMBRANDT) INTUITIVNE VYSTIHLI URČITÉ PRAVDY
O PŮSOBENÍ DUCHOVNÝCH SÍL: ANJEL PRICHÁDZA K ČLOVEKU AKOBY
ZOZADU: ČLOVEK SA MUSÍ OTOČIŤ, T.J. VÝJSŤ ZO SEBA, ABY HO UZREL.
ZADNÁ STRANA ČLOVEKA JE RECEPTÍVNA, PRIJÍMAJÚCA Z DUCHA –
PREDNÁ STRANA ASERTÍVNA, OBRÁTENÁ K HMOTNÉMU SVETU.***

Ve své dnešní podobě se nám člověk jeví jako bytost ještě nehotová, nedokonalá, která těžce zápasí s životními podmínkami, do nichž je postavena a především sama se sebou. Významným mezníkem v tomto zápase je právě dnešní doba, počínaje 15. stoletím, kdy člověk začal vstupovat ve svém vývoji na nový stupeň vědomí a začal vyvíjet duši vědomou, tj. začal pronikat svým vědomím na jedné straně hlouběji do hmoty, včetně své tělesnosti, což na druhé straně má být vyvažováno rozšířením vědomí a pronikáním do duchovní oblasti - to, co mu bylo dříve darováno shůry, musí nyní vytvářet sám ze sebe, svým vlastním úsilím, ze své vlastní svobody, kterou sebou nese právě duše vědomá.

Pokud se tak neděje, vystupují před člověkem mocné síly zla, v dnešní době více než kdykoliv v minulosti. Tyto síly zla, které jsou největším problémem duše vědomé, jsou rovněž duchovního původu ("nebojujeme s tělem a krví, ale s duchovními mocnostmi", jak říká Pavel). Pocházejí rovněž z hierarchických bytostí, ale opožděných, které zůstaly stát ve svém vývoji a představují tak duchy překážek. I to však má svůj pozitivní význam, neboť bez překážek by vlastně nebylo vývoje. Bez možnosti zla, jeho přemáhání a proměňování by se totiž člověk nikdy nemohl stát opravdu svobodnou bytostí. To je také jeho poslání! V dnešní době se člověk právem cítí jakoby všemi bohy opuštěn. Na dnešním stupni vědomí je jimi skutečně ponechán sám sobě - i andělé, archandělé a archai jej vedou vlastně jen v jeho mládí, nanejvýše do 28. roku věku, pak musí nalézt své spojení s nimi znovu sám, svým vlastním úsilím. Vše je nyní vloženo do jeho rukou, zraky všech hierarchií jsou na něho upřeny s očekáváním a nadějí, že obstojí, neboť člověk k nim patří, pochází z nich a vrací se k nim vždy, když projde branou smrti a putuje jejich sférami v životě mezi smrtí a novým zrozením.

Na zem byl poslán proto, aby se stal novou desátou hierarchií, která má přinést do světa svobodu a s ní i lásku, která bez svobody není vlastně možná. Lásku nelze nadekretovat! Svoboda a láska jsou dva póly, které patří k sobě. Jejich plné uskutečnění je smyslem života člověka na zemi. Velikou pomocí je tu člověku příklad božské bytosti, která se spojila s člověkem a se zemí, přemohla zlo a jeho největší triumf - smrt! Bytost Kristova, která svým činem na Golgotě vtiskla do Země síly lásky a dala tak smysl její existenci. Jestliže člověk přijme dobrovolně v plné svobodě tuto sílu Kristovu do svého já, pak splní očekávání božského světa, promění a vykoupí i síly zla a stane se v pravém slova smyslu desátou hierarchií, která na rozdíl od ostatních nebude pouhým poslem a prostředníkem, ale bytostí jednajícím z vlastních impulsů. Bytostí, která je schopna nejen opět slyšet mluvu hvězd a rozumět jí, ale sama též - jako duchovní Člověk - k hvězdám promlouvat.